

Dr. sc. Ante Bistričić / Ph. D.
Adrijana Agatić, univ. bacc. ing., studentica / student
Sveučilište u Rijeci/ *University of Rijeka*
Pomorski fakultet u Rijeci/
Faculty of Maritime Studies Rijeka
Studentska 2
51000 Rijeka
Dr. sc. Zlatko Kuzman / Ph. D.
Gospodarska komora Karlovac
Kralja Tomislava 19b
47000 Karlovac
Hrvatska/Croatia

Pregledni članak
Review article

UDK / UDC: 334.71(497.5:4)
65.012(497.5:4)

Primljeno / *Received:*
1. veljače 2011. / *1st February 2011*
Odobreno / *Accepted:*
20. svibnja 2011. / *20th May 2011*

ZNAČAJ POSLOVANJA MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA U GOSPODARSTVU REPUBLIKE HRVATSKE I GOSPODARSTVIMA ZEMALJA EUROPSKE UNIJE

THE IMPORTANCE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE CROATIAN ECONOMY AND IN THE EUROPEAN UNION STATES ECONOMIES

SAŽETAK

U radu se istražuje sektor malog gospodarstva, odnosno malo i srednje poduzetništvo Republike Hrvatske. Poseban osvrt daje se na obilježja malog gospodarstva zemalja s kojima graniči, a koje su već pridružene članice Europske unije te kao takve posluju na jedinstvenom europskom tržištu: Republika Slovenija, Republika Mađarska i Republika Italija. Analizirani su pokazatelji: broj registriranih malih i srednjih poduzeća, broj zaposlenih, prihod poduzeća te ostvarena dodana vrijednost. Komparacijom navedenih podataka uočeno je da Republika Hrvatska znatno zaostaje za navedenim zemljama Europske unije. Istaknute su i sličnosti sektora malog gospodarstva Republike Hrvatske s onim u spomenutim zemljama te nužnost što hitnijeg prilagođavanja naše zemlje zahtjevima Europske unije. Posebno je naglašeno postizanje stupnja konkurentnosti malih poduzeća u Republici Hrvatskoj kako bi bila što spremnija na oštro nadmetanje u okviru jedinstvenog tržišta Europske unije. Jedna od bitnijih stavki zasigurno je svijest kreatora gospodarske politike o važnosti ovog sektora te poticanje razvoja konkretnim mjerama.

Ključne riječi: *poduzetnik, poduzetništvo, malo gospodarstvo, malo i srednje poduzetništvo, jedinstveno tržište Europske unije*

SUMMARY

This paper aims at researching into the small business sector, regarding small and medium-sized entrepreneurship in Croatia. Specially reviewed are the characteristics of small businesses in the Croatian border states, which are already associated members of the European Union and as such operate on the single European Union market: Slovenia, Hungary and Italy. The following indicators – the number of registered small and medium-sized enterprises, the number of employees, the revenue and value added in small and medium-sized enterprises – are analyzed. The comparison of the mentioned data reveals that Croatia is behind these European Union states. Similarities of the small business sector in Croatia with those in the mentioned states are preeminent, as well as the necessity of an urgent adaption of our state to the European Union requirements. Particularly emphasized is the achievement of a better competitiveness degree of small enterprises in Croatia to make them more capable for strongly competition on the single European Union market. One of the most important item is surely the awareness of economic policy makers about the importance of this sector, as well as the encouragement of development with concrete measures.

Key words: *entrepreneur, entrepreneurship, small business, small and medium-sized entrepreneurship, single European Union market.*

1. UVOD

Malo gospodarstvo najveći je pokretač gospodarskog razvitka svake zemlje. Iz dostupnih tržišnih analiza uočava se da Republici Hrvatskoj ne nedostaje poduzetničke inicijative, poduzetničkog duha i želje za uspjehom. Dakako, poduzetnicima bi trebalo pružiti potporu od ideje do realizacije pothvata jer njihov osobni uspjeh generira i korist cijelom društvu. Upravo iz takvog načina razmišljanja proizlazi i geslo Europske unije o malom gospodarstvu: "Putting small businesses first ili Prije svih mala poduzeća" [3]. Najvažniji segment poduzetničkog djelovanja u Republici Hrvatskoj kao i u svijetu je malo gospodarstvo.

Cilj ovoga rada je naglasiti važnost malog gospodarstva u daljnjim nastojanjima Republike Hrvatske da postane dio jedinstvenog europskog tržišta. Neupitno je kako svoju prednost Hrvatska treba tražiti upravo u sposobnim malim poduzećima, koja se zbog svoje fleksibilnosti mogu vrlo brzo prilagođavati zahtjevima specifičnog tržišta Europske unije.

U radu će biti prikazani pokazatelji poslovanja sektora malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj te usporedba s nekoliko zemalja koje su već pridružene članice Europske unije s kojima Republika Hrvatska graniči. Posebno će se istaknuti sličnosti sektora malog gospodarstva s kompariranim zemljama kao olakotna okolnost za Republiku Hrvatsku na putu ulaska u Europsku uniju.

2. REPUBLIKA HRVATSKA – ZEMLJA PODUZETNIČKOG POTENCIJALA

Kako je istaknuto u uvodu, glavni pokretač razvoja svakog suvremenog gospodarstva je malo i srednje poduzetništvo. Republika Hrvatska nije iznimka jer je malo gospodarstvo u Republici Hrvatskoj najperspektivniji dio gospodarstva.

Mala i srednja poduzeća potencijalni su izvori stvaralačke energije koja može pridonijeti dinamici hrvatskog gospodarstva. Upravo malo i srednje poduzetništvo otvara većinu radnih mjesta. Prilagodljivost i sposobnost brzog odgovora na promjene gospodarskih prilika čini ga dragocjenim segmentom gospodarstva. Treba imati na umu da je konačni cilj stvaranje najdi-

1. INTRODUCTION

Small business is the biggest activator of the economic development in each state. From the available market analysis it is evident that Croatia is not lacking in entrepreneurial initiative, entrepreneurial spirit and desire to succeed. Certainly, entrepreneurs should be supported from the concept to the realization of the venture because their personal success generate benefits for the entire society. From this way of thinking stems a European Union moto about small business: "Putting small businesses first or small businesses before everything [3]." The most important segment of the entrepreneurial activity in Croatia, as well as in the world, is small business.

This paper aims at emphasizing the importance of small business in the further efforts of Croatia to become a part of the single European market. Unquestionably, Croatia should seek her own advantage in capable small enterprises, which, due to their flexibility, are capable for quickly adoption to the requirements of the specific European Union market.

The performance indicators of small business in Croatia will be presented and the comparison with several border states, that are already associate members of the European Union, will be made. Particularly emphasized will be the similarities of the small business sector with the compared states, as a mitigating circumstance for Croatia towards the accession into the European Union.

2. CROATIA – THE STATE OF AN ENTREPRENEURIAL POTENTIAL

As stated in the introduction, a main activator of the development in every modern economy is the small and medium-sized entrepreneurship. Croatia is not an exception. Small business in Croatia is the most perspective part of the economy.

Small and medium-sized enterprises are potential sources of creative energy that can contribute to the dynamics of the Croatian economy. Properly small and medium-sized entrepreneurship usually provide most of the workplaces. Flexibility and ability of quick responsiveness to the changes in economic conditions makes it a precious segment of the econo-

namičnijeg i međunarodno najusmjerenijeg sektora gospodarstva, stoga su mala i srednja poduzeća okvir za realizaciju privatnih poduzetničkih inicijativa, koje čine osnovu gospodarstva i socijalne uključenosti u širem smislu.

Analizirajući poduzetničku problematiku u Republici Hrvatskoj uočljiv je nezadovoljavajući tempo pokretanja poduzetničkih inicijativa i financijske snage malih i srednjih poduzeća. Osim osnovnih slabosti sektor je opterećen i kroničnim deficitom obrazovnih programa za poduzetništvo, nekoordiniranošću Vladine politike u stvaranju stimulirajućeg okruženja za poduzetništvo, administrativnim preprekama u raznim fazama životnog vijeka poduzeća, nerazvijenošću financijskog tržišta za zadovoljenje potreba malih i srednjih poduzeća te velikim regionalnim razlikama u poduzetničkim aktivnostima [15]. Ostvarenja bi se trebala poduprijeti uklanjanjem administrativnih prepreka osnutku i poslovanju tvrtki te daljnjim razvojem tržišta kapitala.

Mala gospodarstva u 2005. godini činila su 98,50% od ukupnog broja gospodarskih subjekata, a 51,93% zaposlenih od ukupnog broja zaposlenih u hrvatskom gospodarstvu nalazilo se u sektoru malog gospodarstva. Malo gospodarstvo u 2005. godini ostvarilo je 38,36% od ukupnog prihoda.

Malo gospodarstvo potiče privatno vlasništvo i poduzetničke sposobnosti, generira zapošljavanje i značajno pridonosi povećanju proizvodnje i izvoza [12]. Stoga, malo gospodarstvo treba uvažavati i određenim mjerama poticati daljnji razvitak.

2.1. Obilježja sektora malog poduzetništva u Republici Hrvatskoj

Osnovna obilježja hrvatskog gospodarstva ogledaju se u dominantnoj ulozi poduzeća u privatnom vlasništvu, iz četiri najznačajnije djelatnosti (trgovina, prerađivačka industrija, građevinarstvo te prijevoz i skladištenje) malog i srednjeg poduzetništva [9].

Kao što je slučaj u većini zemalja tako i u Republici Hrvatskoj mala poduzeća kreiraju najveći broj novih radnih mjesta, što je podatak koji predstavlja veliki značaj za rast i razvoj društva u cjelini. Mala i nova poduzeća potiču inovacije, popunjavaju tržišne niše, povećavaju konkurentske pritiske, te na taj način promoviraju ekonomsku efikasnost [11].

my. It should be in mind that the final aim is to create the most dynamic and internationally most instructed economy sector. Small and medium-sized enterprises are the framework for the private entrepreneurial initiatives realization, which form the basis of the economic and social inclusion in a broader sense.

When analyzing the entrepreneurial issues in Croatia, an unsatisfying starting dynamic of entrepreneurial initiatives and financial strength of small and medium-sized enterprises are evident. In addition to basic weaknesses, the sector is laden with a chronic deficit of educational programs for entrepreneurship, noncoordination of Government policies in the creation of stimulating environment for entrepreneurship, administrative obstacles at various stages of the company life cycle, underdevelopment of financial markets to meet the needs of small and medium-sized enterprises and large regional differences in entrepreneurial activities [15]. Achievements should be supported by the removal of administrative obstacles in the establishment and operation of enterprises as well as with the further development of the capital market.

Small businesses sector accounted 98.50% of the total businesses number in 2005, 51.93% of the total number of employees in the Croatian economy were in the small business sector. Small business in 2005 achieved 38.36% of the total revenue.

Small business encourages the private ownership and entrepreneurship capabilities, generates employment and significantly contributes to the growth of production and export [12]. Small entrepreneurship should be respected and, with specific measures, should encourage the further development.

2.1. Characteristics of the small entrepreneurship sector in Croatia

The main features of the Croatian economy are reflected in a dominant role of the privately owned companies, within the four most important activities (trade, manufacturing, construction and transport and storage) of small and medium-sized entrepreneurship [9].

As is the case in most states and even in Croatia, small businesses create most new workplaces, which are of great importance for the growth and development of the entire society. Small and new enterprises are stimulating

Kako bi malo poduzetništvo u Republici Hrvatskoj bilo usmjereno razvitku i kako bi se u što većoj mjeri približilo standardima tržišta Europske unije na kojemu će tražiti svoje mjesto u budućnosti, Republika Hrvatska postavila je određene ciljeve koje je potrebno ostvariti. Sveobuhvatni programski ciljevi u razdoblju od 2008. do 2012. godine kojima se žele stvoriti uvjeti i pretpostavke za daljnji razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Republici Hrvatskoj obuhvaćaju [13]:

- jačanje konkurentne sposobnosti
- ravnomjeran regionalni razvoj
- podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture
- smanjenje administrativnih prepreka
- jačanje poduzetničke klime u društvu i
- internetizaciju i elektroničko poslovanje.

2.2. Ocjena stupnja razvijenosti malog poduzetništva u Republici Hrvatskoj

U procesima prilagođavanja hrvatskog gospodarstva standardima Europske unije poduzetništvo ima odlučujuću ulogu koja proizlazi iz aktiviranja vlastitih resursa, od ljudskih do financijskih. Poduzetnički potencijal zemlje ne ovisi samo o pojedincu, već i okolini koja mora pridonijeti ostvarenju individualne poduzetničke inicijative [11].

Uz opće nacionalne uvjete, na poduzetnički proces i ekspanziju novih poduzeća djeluju i posebni uvjeti poduzetničkog djelovanja [1]:

- dostupnost financijskih resursa
- vladine politike
- programi poticanja novih poslovnih pothvata
- obrazovanje i obučenosť kadrova za poduzetništvo i u poduzetništvu
- pristup uslugama podrške – naročito komercijalnoj i pravnoj infrastrukturi
- unutarnja tržišna otvorenost etabliranih poduzeća prema poduzetništvu
- pristup fizičkoj infrastrukturi te
- kulturne i društvene norme.

Pokazatelji poslovanja malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj u usporedbi s ostalim eu-

innovations, filling market niches, increasing the competitive pressures and, thereby, promoting the economic efficiency [11].

In order to direct small businesses towards the development and, as much as possible, get closer to the European Union market, in which they will seek a place in the future, Croatia has set specific aims necessary to achieve. In the period from 2008 to 2012, the overarching program aims at providing conditions and pre-suppositions for the further development of small and medium-sized entrepreneurship in Croatia thus including [13]:

- Strengthening competitiveness,
- Balanced regional development,
- Increasing the quality of the business infrastructure,
- Reducing administrative barriers,
- Strengthening the investment climate in the society, and,
- Internetisation and electronic business.

2.2. The assessment of the degree of development of small enterprises in Croatia

In the adoption process of the Croatian economy to the European Union standards, entrepreneurship has a decisive role resulting from the activation of own resources, from the human to the financial ones. The entrepreneurial potential of a state depends not only on the individual, but also on the environment that must contribute to the realization of the individual entrepreneurial initiative [11].

In addition to general national conditions, the entrepreneurial process and the expansion of new enterprises is also influenced by special conditions of the entrepreneurial activity [1]:

- Availability of financial resources,
- Government policies,
- Encouraging programs for new business ventures,
- Personnel education and training for enterprise and entrepreneurship,
- Access to support services – in particular to commercial and legal infrastructure,
- Internal market openness of well established enterprises towards entrepreneurship,

ropskim zemljama ne pokazuju velika odstupanja i gotovo su identični s podacima u razvijenim zemljama Europe [13].

Ako govorimo o ulasku u Europsku uniju i poduzetništvu kao važnoj gospodarskoj aktivnosti, može se zaključiti da se Republika Hrvatska na svom putu susreće s neophodnim prilagođavanjem zahtjevnom tržištu Europske unije. Povećanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva jedno je od kontinuiranih nastojanja hrvatskih poduzetnika na putu ulaska u Europsku uniju. Bez osiguravanja potrebne konkurentnosti nema opstanka hrvatskih poduzeća na jedinstvenom tržištu. Mala bi poduzeća u takvom okruženju trebala biti sposobna pronaći svoje mjesto s obzirom na već napomenutu mogućnost prilagođavanja zahtjevima tržišta na kojem posluju. Treba istaknuti da zbog nestalnosti potražnje i drugih okolnosti kao što je primjerice ekonomija opsega, mala gospodarstva ne postižu visoku produktivnost za razliku od

- Access to physical infrastructure, and
- Cultural and social norms.

The indicators of the small business in Croatia, compared with other European states, do not show large variations and are almost identical to the data in the developed European states [13].

When discussing about the acquisition to the European Union and entrepreneurship, as an important economic activity, it could be concluded that Croatia encounters with the necessity of the adaption to the demanding European Union market. The increment of the Croatian economy competitiveness is one of the most continuous efforts of Croatian entrepreneurs on path towards the European Union. Without providing the necessary competitiveness, Croatian enterprises will not survive on the single market. Small enterprises in such an environment should be capable of finding a

Tablica 1. Poduzetništvo u Republici Hrvatskoj u 2004. i 2005. godini
Table 1 Entrepreneurship in Croatia in 2004 and 2005

Opis <i>Description</i>		Broj poduzetnika <i>Number of entrepreneurs</i>	Udio u ukupnom broju poduzetnika (%) <i>Share in total employees number (%)</i>	Broj zaposlenih <i>Number of employees</i>	Udio u ukupnom broju zaposlenih (%) <i>Share in total employees number (%)</i>	Ukupni prihod (u mil. kn) <i>Total revenue (in mil. kn)</i>	Struktura u % <i>Structure in %</i>
2004	Veliki poduzetnici <i>Large entrepreneurs</i>	962	1,39	386.980	47,67	287.869	59,47
	Malo gospodarstvo (S+M) <i>Small business (S+M)</i>	68.019	98,61	424.796	52,33	196.210	40,53
Ukupno <i>Total</i>		68.981	100,00	811.776	100,00	484.079	100,00
2005	Veliki poduzetnici <i>Large entrepreneurs</i>	1074	1,50	391.219	48,08	322.797	61,64
	Malo gospodarstvo (M+S) <i>Small business (S+M)</i>	70.729	98,50	422.543	51,92	200.915	38,36
Ukupno <i>Total</i>		71.803	100,00	813.762	100,00	523.712	100,00

Izvor / *Source*: Izradili autori prema / *Authors according to*: Magistarski rad, T. Bogović, preuzeto s: http://www.foi.hr/CMS_library/studiji/pds/mps/magistarski/Bogovic_Informaticko_poduzetnistvo.pdf

velikih poduzeća [10]. U nastavku tablica 1. prikazuje poduzetništvo Republike Hrvatske u 2004. i 2005. godini.

Razmatrajući malo i srednje poduzetništvo Republike Hrvatske u 2004. godini vidljivo je da udio malog gospodarstva, dakle malog i srednjeg poduzetništva iznosi 98,61%, tj. 68.019 poduzeća, što je identično gospodarstvima zemalja Europske unije. Broj poduzeća na tisuću stanovnika u Republici Hrvatskoj iznosi 15 što je znatno manje nego u promatranim zemljama članicama Europske unije koje se prikazuju u nastavku. Poduzetnički potencijal malih poduzetnika iznimno je naglašen. Udio u broju zaposlenih za malo gospodarstvo u Republici Hrvatskoj u 2004. godini iznosi 52,33% (424.796 zaposlenih) i može se zaključiti da je upravo ovaj segment gospodarstva izvor velikog broja radnih mjesta. Udio prihoda malih i srednjih poduzetnika za 2004. godinu iznosi 40,53%.

Udio malog gospodarstva, dakle malog i srednjeg poduzetništva, u 2005. godini iznosi 98,50%, tj. 70.729 poduzeća. Udio u broju zaposlenih za malo gospodarstvo Republike Hrvatske u 2005. godini iznosi 51,93% (422.543 zaposlenih). Udio prihoda malih i srednjih poduzetnika u 2005. godini iznosi 38,36%.

Usporedbom broja poduzetnika, broja zaposlenih te ostvarenog prihoda u 2004. i 2005. godini slijede ovi zaključci:

- ukupan broj poduzetnika u 2005. godini je povećan za 4,1% u odnosu na 2004. godinu, ukupan broj zaposlenih za svega 0,2%, a ukupan prihod za 8,2%, što pokazuje da rast broja novih poduzetnika nije utjecao na otvaranje novih radnih mjesta, ali je zato prihod po 1 zaposlenom porastao od 596.320 kn na 643.370 kn po 1 zaposlenom;
- međutim, usporedba navedenih pokazatelja ukazuje na razlike između velikih poduzetnika i malog gospodarstva (malih i srednjih poduzetnika). Broj velikih poduzetnika povećan je za 11,6%, broj zaposlenih za 1,1%, prihod za 12,1% što je utjecalo na to da je prihod po 1 zaposlenom kod velikih poduzetnika u 2005. godini veći od prosjeka za poduzetništvo Republike Hrvatske i znatno veći od malog gospodarstva (825.105,6 kn / 1 zaposlenom).

Prethodno izneseni zaključci prikazani su na grafikonu 1.

place with respect to the already mentioned ability of adjusting to the demands of the market which they will operate on. It should be pointed out that, due to the demand instability and other circumstances, such as economy of scale, small businesses do not achieve a high productivity as opposed to large enterprises [10]. The following Table 1 presents entrepreneurship in Croatia in 2004 and 2005.

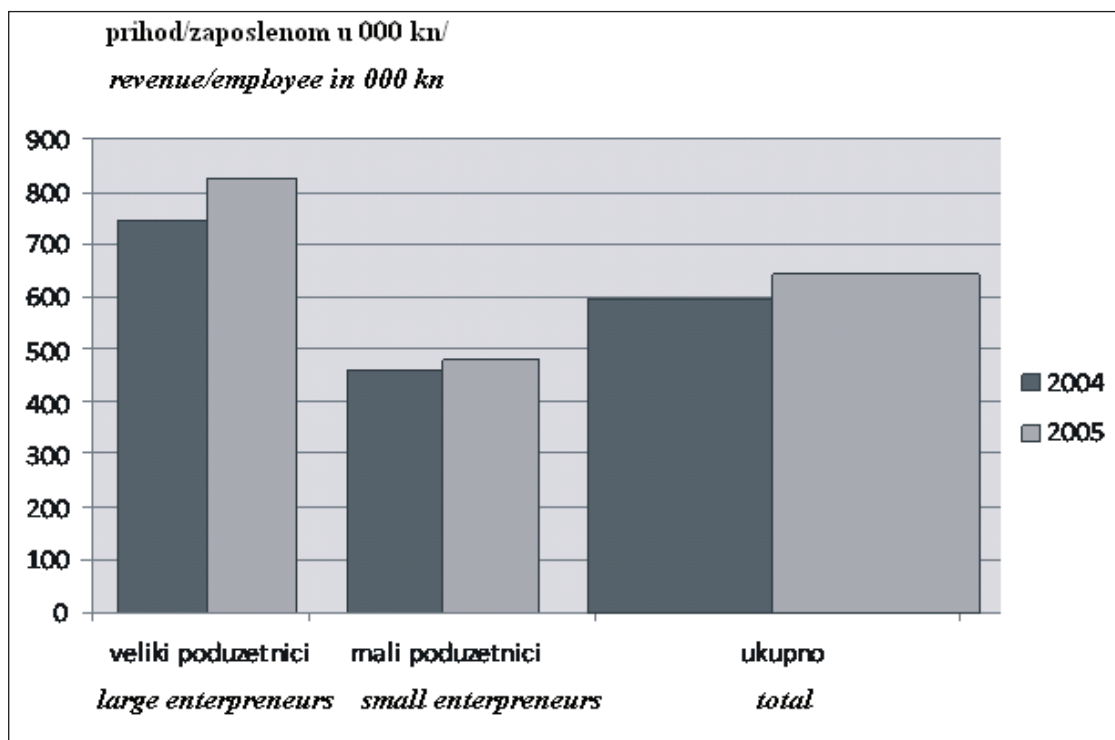
Considering the small and medium entrepreneurship in Croatia in 2004, it is evident that the share of small business, small and medium-sized enterprises accordingly, is 98.61%, i.e. 68,019 enterprises which is identical to economies in the European Union states. The number of enterprises per thousand inhabitants in Croatia is 15, considerably less than in the observed European Union states. Small entrepreneurs potential in Croatia is very emphasized. The employment share of small businesses in Croatia in 2004 amounts to 52.33% (424,796 employees) and it could be concluded that this economy segment is the source of a large number of workplaces. The share in the revenue of small and medium-sized businesses for the year 2004 amounts to 40.53%.

The share of small business, regarding small and medium-sized enterprises, in 2005 amounts to 98.50% i.e. 70,729 enterprises. The employment share in small businesses in Croatia in 2005 amounts to 51.93% (422,543 employees). The share in the revenue of small and medium-sized businesses for the year 2005 amounts to 38.36%.

When comparing the number of entrepreneurs, the number of employees and the generated revenues in 2004 and 2005 the following conclusions were reached:

- The total number of entrepreneurs in 2005 was increased by 4.1% as compared to the year 2004, the total number of employees by just 0.2% and the total revenue by 8.2%, which indicates that the growth in the number of new entrepreneurs did not affect the creation of workplaces, but the revenue per employee increased from Kn 1, 596,320 to Kn 643,370.1 per person;
- However, the comparison of parameters indicates the differences between large firms and small enterprises (small and medium-sized entrepreneurs). The number of large firms has increased by 11.6%, the number of employees by 1.1%, the reve-

Grafikon 1. Usporedba pokazatelja poduzetništva u Republici Hrvatskoj u 2004. i 2005. godini
Chart 1 Comparison of entrepreneurship indicators in Croatia in 2004 and 2005

Izvor/Source: Autori / Authors

Napomena: Visina stupca prikazuje iznos prihoda po 1 zaposlenom, a baza stupca broj zaposlenih, uzevši u obzir mjerilo: 1 cm = 300.000 zaposlenih. / **Note:** The column height shows the amount of revenue per one employee, with the database column – the number of employees, taking into account the following scale: 1 cm = 300,000 employees. The column area represents the amount of the income which can be calculated by multiplying the base with the column height.

3. MALO PODUZETNIŠTVO U EUROPSKOJ UNIJI

Koliko je naglašeno poticanje malog poduzetništva u Europskoj uniji, pokazuje i izjava Günthera Verheugena – potpredsjednika Europske komisije, zaduženog za poduzetništvo i industriju: “Sada je vrijeme, jednom i za svagda, zabetonirati potrebe malih i srednjih poduzeća na čelo politike Europske unije”[3].

Uz osnaženje duha inovativnosti i poduzetništva, koji će europskim poduzećima omogućiti stjecanje boljeg položaja u suočavanju s izazovima, Europska povelja preporučuje sljedećih deset pravaca akcije [1]:

- obrazovanje i obuka za poduzetništvo
- jeftinije i brže osnivanje poduzeća
- kvalitetnije zakonodavstvo i bolja regulacija
- unapređenje dostupnosti vještina
- poboljšanje elektroničkog pristupa
- bolje korištenje prednosti jedinstvenog tržišta

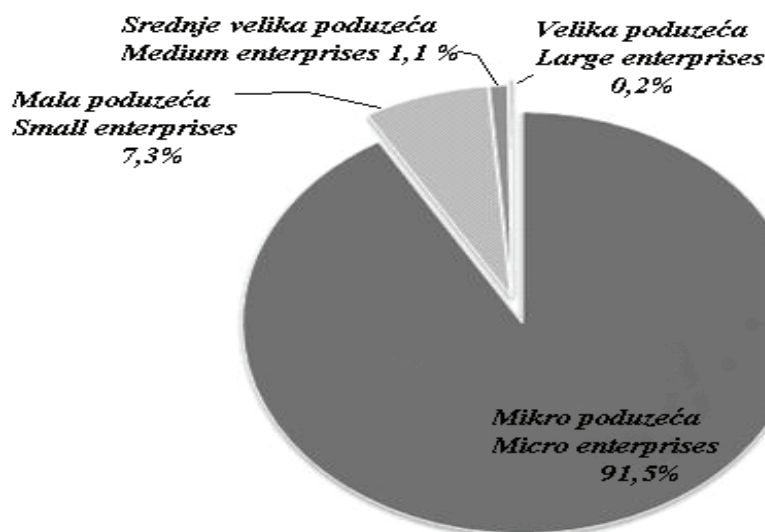
nue by 12.1%, which influenced the fact that the revenue per one employee in large businesses in 2005 was higher than the average for the Croatian entrepreneurship and significantly higher than in small business (Kn 825,105.6/one employee).

Preliminary conclusions are presented in Chart 1.

3. SMALL ENTREPRENEURSHIP IN THE EUROPEAN UNION

How much is the encouragement of small entrepreneurship in the European Union pointed out can also be seen in the statement made by Günther Verheugen – vice president of the European Commission responsible for the enterprise and industry: “Now it is time, once and for all, for concrete needs of small and medium, sized enterprises at the head of the European Union policy [3].”

Grafikon 2. Mala poduzeća – gigant u gospodarstvu Europske unije
Chart 2 Small enterprises – a giant in the European Union economy

Izvor / Source: http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/document.cfm?action=display&doc_id=3428&userservice_id=1&request.id=0

- prilagođavanje poreznih sustava i financijskih pitanja
- jačanje tehnoloških kapaciteta malih poduzeća
- razvoj uspješnih modela elektroničkog poslovanja i vrhunske podrške malim poduzetnicima i
- učinkovitije zastupanje interesa malih poduzeća na razini Europske unije i na nacionalnoj razini.

U okviru sektora malog i srednjeg poduzetništva¹ 92% su mikropoduzeća s manje od 10 zaposlenih osoba. Podatak vodi do zaključka da su tipična europska poduzeća mikropoduzeća. U razdoblju od 2002. do 2007. broj malih i srednjih poduzeća povećao se za više od dva milijuna, dok se broj velikih poduzeća povećao za samo dvije tisuće. Mikropoduzeća su veliki izvor kreiranja novih radnih mjesta [10]. Grafikonom 2. prikazana su mala poduzeća kao najzastupljeniji segment gospodarstva Europske unije.

¹ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/docs/sme_pack_en_2008_full_en.pdf: (Sektor Malog i srednjeg poduzetništva, skraćenica SME. U okviru SME sektora, razlikujemo sljedeće klase: mikropoduzeća koja zapošljavaju manje od 10 osoba, mala poduzeća koja zapošljavaju najmanje 10, ali manje od 50 osoba i srednje velika poduzeća koja zapošljavaju između 50 i 250 osoba.

In addition to the strengthening of the innovation spirit and entrepreneurship, which will provide European companies to acquire a better position to face the challenges, the European Charter recommends the following ten courses of action [1]:

- Education and training for entrepreneurship,
- Cheaper and faster start-up companies,
- Better legislation and better regulation,
- Improving the availability of skills,
- Improving electronic access,
- Better use of the single market,
- Adjustment of the taxation system and financial issues,
- Strengthening technological capacity of small enterprises,
- Development of successful e-business models and superior support to small entrepreneurs, and,
- Effectively representation of small businesses interests at the Union level and also at the national level.

In the small and medium-sized enterprises sector¹ – 92% are micro enterprises with less

¹ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/docs/sme_pack_en_2008_full_en.pdf: (Small and medium entrepreneurship sector (SME). Within SME sector, differs following cla-

Kao bitna značajka malog i srednjeg poduzetništva ističe se njihov doprinos u zapošljavanju u europskom gospodarstvu. Mala i srednja poduzeća iznimno su važna za Europsku uniju. Čine značajnu količinu europske radne prakse i gospodarske aktivnosti. Nadalje, mala i srednja poduzeća značajno doprinose dinamičnosti i inovativnosti ekonomije pospješujući istodobno gospodarski rast, što je posebno vidljivo u srednjem i dugom roku [10].

Važno je napomenuti i činjenicu da pojedine zemlje koje posluju na jedinstvenom tržištu Europske unije u okviru malog i srednjeg poduzetništva ne ostvaruju dovoljan izvoz. Na primjer, neke manje zemlje kao što su Estonija, Slovenija, Finska i Danska pokazuju mnogo veći angažman pri izvozu za razliku od velikih zemalja poput Španjolske, Francuske i Italije koje izvoze u zanemarivim količinama. Kao dosta slabi izvoznici u sektoru malog i srednjeg poduzetništva u okviru Europske unije su i Cipar, Bugarska te Malta [2]. Na tom tržištu itekako ima mjesta napretku jer je izvoz veoma bitan čimbenik svakog gospodarstva. Nadalje, jedan od problema koji se javlja kod malih poduzeća u Europskoj uniji je kako pribaviti kapital, posebno u ranim fazama poslovanja. Dakako, to otežava i pristup novim tehnologijama te koči inovacije [7].

U 2008. godini usvojen je značajan dokument Europska povelja o malim poduzećima (*Small Business Act for Europe*) koji postaje točka orijentacije s ciljem snažnog poticanja doprinosa malih i srednjih poduzeća u prosperitetnoj Europi [8]. Europska povelja o malim poduzećima odnosi se na sva poduzeća koja su neovisna i imaju manje od 250 zaposlenika, što znači 99% svih europskih poduzeća. Dokument je usmjeren na poboljšanje cjelokupnog pristupa poduzetništvu, nepovratnu misao vodilju i načelo: "Prvo misliti na male u stvaranju politike – od regulacije u javnim službama preko promicanja rasta malih i srednjih poduzeća, pomažući u rješavanju preostalih problema koji ograničavaju njihov razvoj" [14].

4. POKAZATELJI POSLOVANJA MALOG GOSPODARSTVA U ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE KOJE GRANIČE S REPUBLIKOM HRVATSKOM

Posebnu važnost za Republiku Hrvatsku ima uvid u pokazatelje poslovanja koji se tiču sektora

malog i srednjeg poduzetništva, odnosno poduzeća s manje od 10 zaposlenika, koja su najbrojnija u Europskoj uniji. Ovaj podatak ukazuje na činjenicu da su tipične europske poduzeća mikro- i mala poduzeća. U razdoblju od 2002. do 2007. broj malih i srednjih poduzeća povećao se za više od 2 milijuna, dok je broj velikih poduzeća povećao za samo 2.000. Mikro- i mala poduzeća su veliki izvor novih radnih mjesta [10]. Chart 2 prikazuje mali poslovni sektor kao najviše zastupljeni u europskim gospodarstvima.

Kao važna značajka malog i srednjeg poduzetništva je doprinos u zapošljavanju u europskom gospodarstvu. Mala i srednja poduzeća iznimno su važna za Europsku uniju. Čine značajnu količinu europske radne prakse i gospodarske aktivnosti. Nadalje, mala i srednja poduzeća značajno doprinose dinamičnosti i inovativnosti ekonomije pospješujući istodobno gospodarski rast, što je posebno vidljivo u srednjem i dugom roku [10].

As an important feature of small and medium-sized entrepreneurship is the contribution to the employment in the European Union economy. Small and medium-sized enterprises are extremely important for the European Union. These enterprises make a significant amount of the European work practices and economic activity. Furthermore, small and medium-sized enterprises contribute to the dynamic and innovative economy while enhancing economic growth, which is especially evident in the medium and long term [10].

It is important to mention the fact that some states, which operate on the European Union single market in the small and medium-sized entrepreneurship, do not export enough. For example, some smaller states such as Estonia, Slovenia, Finland and Denmark are showing a higher involvement in exports as opposed to large states such as Spain, France and Italy, which are exporting in negligible quantities. As much weaker exporters in the small and medium-sized entrepreneurship sector within the European Union are Cyprus, Bulgaria and Malta [2]. Within that market there is a lot of space for progress because the export is a very important factor in any economy. Furthermore, a problem, that occurs in small enterprises in the European Union, is how to acquire capital, especially in the early stages of business. Certainly, that aggravates the access to new technologies and hampers innovations [7].

In 2008, a very significant document entitled "Small Business Act for Europe" [8] was adopted, which has become a point of orientation aiming at a strongly encouragement of small and medium-sized enterprises contribution in the prosperous Europe. The "Small Business Act for Europe" refers to all enterprises that are independent and have fewer than 250 employees,

where: micro enterprises employing less than 10 persons, small enterprises employing at least 10 but less than 50 persons and medium enterprises employing between 50 and 250 persons).

ra malog gospodarstva u zemljama s kojima graniči. Iz podataka se mogu vidjeti sličnosti u poslovanju, ali i neki nedostaci Republike Hrvatske na kojima bi trebalo poraditi.

Podaci iz tablica 2. 3. i 4. su podaci odjela Europske komisije zaduženog za poduzetništvo i industriju; vrijednosti su iz europske statističke baze za razdoblje od 2004. do 2005. godine. Navedeni podaci posebno su namijenjeni analiziranim zemljama, od kojih su neke navedene u ovom radu, kako bi mogli poslužiti kao jedan od okvira za donošenje poslovne politike na području malog gospodarstva. S obzirom na to da se strukturni pokazatelji sporo mijenjaju i nemaju nagle oscilacije, vrijednosti mogu predočiti stanje sektora malog i srednjeg poduzetništva pojedine države.

4.1. Mala poduzeća u Republici Sloveniji

Ukoliko se kao mjerilo odnosa malih i srednjih poduzeća koristi broj poduzeća na tisuću stanovnika, taj podatak za slovensko tržište iznosi 44 poduzeća. Relativna važnost malih i srednjih poduzeća za gospodarstvo Republike Slovenije je u rangu s prosjekom Europske unije. Znakovito je da je udio malih poduzeća u ukupnom stvaranju dodane vrijednosti veći od prosjeka u Europskoj uniji [6]. Tablica 2. prikazuje broj malih poduzeća u Republici Sloveniji, broj zaposlenih te dodanu vrijednost.

Kao i u većini država, malo poduzetništvo okosnica je gospodarstva Republike Slovenije te je udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom broju poduzeća 99,7%, udio radne snage 65,6%, a dodana vrijednost sektora malog i srednjeg poduzetništva je 60,5%. Može se zaključiti kako je trend u kreiranju radnih mjesta ovoga sektora, u razmjeru s vrijednošću kojoj doprinose, što je pozitivna konstatacija.

4.2. Mala poduzeća u Republici Mađarskoj

Ukoliko se kao mjerilo odnosa malih i srednjih poduzeća koristi broj poduzeća na tisuću stanovnika, taj podatak za mađarsko tržište iznosi 55 poduzeća. Doprinos malih i srednjih poduzeća u ukupnoj zaposlenosti Republike Mađarske viši je od prosjeka Europske unije, posebice u segmentu mađarskih mikropoduzeća. S druge strane, situacija je obrnuta u smislu dodane vrijednosti, što dakako sugerira prostor za poboljšanje u smislu učinkovitosti mađarskih

which means 99% of all European enterprises. The Act is directed to the improvement of the overall approach to entrepreneurship, irreversibly guiding thought and principle: "Think small first or first think of the small in policy making, regulation of public services through promoting the growth of small and medium-sized enterprises, helping to solve the remaining problems which are hampering their development [14]."

4. INDICATORS OF SMALL BUSINESS IN THE EUROPEAN UNION STATES BORDERING WITH CROATIA

Particularly important for Croatia is the insight into performance indicators related to small businesses sector in the border states. Similarities in the business are evident from the data, as well as some disadvantages on which Croatia should improve. The data from Tables 2, 3 and 4 are the information obtained from the Department of the European Commission responsible for the enterprise and industry; the values are from the European statistical database for the period from 2004 to 2005. The data are especially designed for the analyzed states, some of which are mentioned in this paper and could serve as a framework for the policy making in small business. In consideration to the slowly changes in structural parameters and no sudden fluctuations, these values can visualize the state of small and medium-sized entrepreneurship sector in each state.

4.1. Small enterprises in Slovenia

When the number of enterprises per thousand inhabitants is taken as a benchmark of ratio between small and medium-sized enterprises, the data for the Slovenian market amounts to 44 companies. The relative importance of small and medium-sized enterprises to the Slovenian economy is in range with the European Union average. The proportion of the small enterprises contribution in the overall value added creation is higher than the European Union average, which is very significantly [6]. Table 2 presents the number of small enterprises in Slovenia, the number of employees and the value added.

As in most states, small entrepreneurship is a backbone of the Slovenian economy. Small and medium-sized enterprises share in the total en-

Tablica 2. Broj malih poduzeća u Republici Sloveniji, broj zaposlenih i dodana vrijednost²
Table 2 Number of small enterprises in Slovenia, number of employees and value added

Opis Description	Poduzeća Enterprises		Zaposleni Employees		Dodana vrijednost Value added (MEUR)	
	Broj Number	%	Broj Number	%	Broj Number	%
Mikro <i>Micro</i>	82,025	92.6	157,510	27.9	2,814	20.9
Mala <i>Small</i>	5,183	5.8	99,530	17.6	2,579	19.0
Srednja <i>Medium-sized</i>	1,132	1.3	113,449	20.1	2,797	20.6
MSP ukupno <i>SME total³</i>	88,340	99.7	370,489	65.6	8,190	60.5
Velika <i>Large</i>	278	0.3	193,784	34.3	5,348	39.5
Ukupno <i>Total</i>	88,618	100	564,273	100	13,538	100

Izvor / Source: Izradili autori prema / Authors according to: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_si_en.pdf

Napomena: Dodana vrijednost mjeri regionalnu proizvodnju na isti način kao što ju mjeri i BDP. To je razlika između vrijednosti prodanih roba i usluga kao proizvodnih ulaganja i njihove vrijednosti, što je ukupno bogatstvo prikupljeno ekonomskom aktivnošću.⁴ / **Note:** The value added of regional production is measured in the same way as it is measured in GDP. That is the difference between the sales value of goods and services as productive investments and their values. It raises the total wealth of the economic activity.

mikropoduzeća [4]. Tablica 3. u nastavku prikazuje broj malih poduzeća u Republici Mađarskoj, broj zaposlenih te dodanu vrijednost.

Udio malih i srednjih poduzeća u Republici Mađarskoj je 99,8%, broj zaposlenih u sektoru malog i srednjeg poduzetništva iznosi 71%, a u dodanoj vrijednosti 50,2%. Uočava se da udio u dodanoj vrijednosti zaostaje za brojem radnih mjesta. Dakle, manje se doprinosi u segmentu dodane vrijednosti nego u segmentu kreiranja radnih mjesta. Republika Mađarska teži boljim rezultatima i potiče razvoj malog poduzetništva. Napredak se može tražiti u poticanju izvoza na jedinstvenom tržištu Europske unije jer Republika Mađarska u tom dijelu ne postiže zadovoljavajuće rezultate.

enterprise number is 99.7%, the proportion of the workforce is 65.6% and the value added by the small and medium enterprises sector is 60.5%. The trend in the workplaces creation by the sector is in fact in proportion to the value that contributes to, which is a positive statement.

4.2. Small enterprises in Hungary

When the number of enterprises per thousand inhabitants is taken as a benchmark of the ratio between small and medium enterprises, the data for the Hungarian market is 55 companies. The contribution of small and medium-sized enterprises in the total employment in Hungary is higher than the European Union average, particularly in the Hungarian micro enterprise sector. On the other hand, the situation is reversed in terms of the value added, which naturally suggests improvement in terms of the effectiveness of Hungarian micro enterprises [4]. Table 3 below shows the number of small enterprises in Hungary, the number of employees and the value added.

The share of small and medium-sized enterprises in Hungary is 99.8%, the number of employees is 71%, while the value added is 50.2%. Evidently, the share of the value added is be-

² Podaci iz europske statističke baze 2004. – 2005., preuzeti s: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_si_en.pdf

³ Small business (small + medium entrepreneurship)

⁴ Jugović, A., B. Kesić, Menadžment pomorskoputničkih luka, Rijeka, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, 2006.

⁵ Podaci iz europske statističke baze 2004. – 2005., preuzeti s: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_hu_en.pdf

⁶ Small business (small + medium entrepreneurship)

Tablica 3. Broj malih poduzeća u Republici Mađarskoj, broj zaposlenih i dodana vrijednost⁵
Table 3 Number of small enterprises in Hungary, number of employees and value added

Opis Description	Poduzeća Enterprises		Zaposleni Employees		Dodana vrijednost Value added (MEUR)	
	Broj Number	%	Broj Number	%	Broj Number	%
Mikro <i>Micro</i>	527,511	94.7	902,589	35.8	6,345	15.8
Mala <i>Small</i>	24,730	4.4	476,428	18.9	6,561	16.3
Srednja <i>Medium-sized</i>	4,116	0.7	409,015	16.2	7,288	18.1
MSP ukupno <i>SME total</i> ⁶	556,357	99.8	1,788,032	71.0	20,194	50.3
Velika <i>Large</i>	839	0.2	730,726	29.0	19,988	49.7
Ukupno <i>Total</i>	557,196	100	2,518,758	100	40,182	100

Izvor / Source: Izradili autori prema / Authors according to: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_hu_en.pdf

4.3. Mala poduzeća u Republici Italiji

Ukoliko se kao mjerilo odnosa malih i srednjih poduzeća koristi broj poduzeća na tisuću stanovnika, taj podatak za talijansko tržište iznosi 65 poduzeća. U skladu s tim, relativna važnost malih i srednjih poduzeća za gospodarstvo Republike Italije znatno premašuje prosjek za EU-27 koji iznosi 40%. Znatno iznad prosjeka Europske unije je i udio zaposlenih i dodane vrijednosti koji se odnosi na mala i srednja poduzeća. Treba napomenuti da su to uglavnom mikropoduzeća, dok su srednja poduzeća manje zastupljena u odnosu na prosjek Europske unije [6]. Tablica 4. prikazuje broj malih poduzeća u Republici Italiji, broj zaposlenih te dodanu vrijednost.

Promatrajući ukupan sektor malog i srednjeg poduzetništva u Republici Italiji, kao zemlji koja posluje na većem prostoru (s obzirom na broj stanovnika) i jedna je od razvijenijih zemalja EU, uviđa se da je udio malog i srednjeg poduzetništva čak 99,9%, što je najbolji pokazatelj važnosti ovoga sektora za gospodarstvo Republike Italije. Udio broja zaposlenih u Republici Italiji iznosi 81,3%, dok je udio dodane vrijednosti 70,9% za sektor malog i srednjeg poduzetništva. Najveći udio od tri promatrane zemlje nije iznenađujuć s obzirom na vrlo dobru razvijenost gospodarstva Republike Italije.

hind the number of jobs. Accordingly, it is evident that there is a less contribution in the segment of the value added than in the segment of the workplaces creation. Hungary strives to better results and stimulates the development of small entrepreneurship. A progress can be sought in the promotion of export on the European Union single market, since Hungary is not achieving satisfactory results in this section.

4.3. Small enterprises in Italy

When the number of enterprises per thousand inhabitants is taken as a benchmark of the ratio between small and medium-sized enterprises, the data for the Italian market is 65 companies. Accordingly, the relative importance of small and medium-sized enterprises to the Italian economy is far greater than the EU -27 average which is 40%. Well above the European Union average is also the share of the employees and of the value added, which refers to small and medium-sized enterprises. It should be noted that this is mainly related to micro enterprises, while medium-sized enterprises are less common than the European Union average [6]. Table 4 below shows the number of small enterprises in Italy, the number of employees and the value added.

Looking at the overall sector of small and medium-sized enterprises in Italy, as a state that operates on a larger space (with respect to

Tablica 4. Broj malih poduzeća u Republici Italiji, broj zaposlenih i dodana vrijednost⁷
Table 4 Number of small enterprises in Italy, number of employees and value added

Opis Description	Poduzeća Enterprises		Zaposleni Employees		Dodana vrijednost Value added (MEUR)	
	Broj Number	%	Broj Number	%	Broj Number	%
Mikro Micro	3,615,729	94.6	7,066,111	47.1	188,012	31.8
Mala Small	183,662	4.8	3,257,900	21.7	137,145	23.2
Srednja Medium-sized	19,354	0.5	1,858,001	12.4	94,756	16.0
MSP ukupno SME total⁸	3,818,745	99.9	12,182,012	81.3	419,913	70.9
Velika Large	2,943	0.1	2,804,688	18.7	172,234	29.1
Ukupno Total	3,821,688	100	14,986,700	100	592,147	100

Izvor / Source: Izradili autori prema / Authors according to: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_it_en.pdf

5. ZAKLJUČAK

Malo gospodarstvo značajan je segment cjelokupnog gospodarstva kojemu bi svaka zemlja morala dati posebno mjesto u razvoju poduzetništva. Republika Hrvatska ovdje nije izuzetak. Promatrajući malo gospodarstvo u zemljama Europske unije vidljiva je njegova snaga i važnost. Važnost su prepoznali i kreatori gospodarske politike zemalja Europske unije te jasno stavili u centar pozornosti upravo malo gospodarstvo. U malom gospodarstvu vide pokretača rasta i razvoja koji radi za dobrobit cijeloga društva, a ne samo poduzetnika kao pojedinca. Potrebno je istaknuti da se najveći broj novih radnih mjesta otvara u tome sektoru.

Iz istraživanja koje je provedeno u ovome radu uočava se da malo i srednje poduzetništvo čini 98,50% od ukupnog broja registriranih poduzeća u Republici Hrvatskoj ili 70.729 poduzeća u 2005. godini. U Republici Sloveniji to iznosi 99,7%, u Republici Mađarskoj 99,8% i u Republici Italiji 99,9% za razdoblje od 2004. do 2005. godine. U ukupnom broju zaposlenih: 51,92% u Republici Hrvatskoj ili 422.543 u 2005. godini, u Republici Sloveniji 65,6%, u Republici Mađarskoj 71,0% i u Republici Italiji 81,3% za razdoblje od 2004. do 2005. godine. Dodana vrijednost

⁷ Podaci iz europske statističke baze 2004. – 2005., preuzeti s: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_it_en.pdf

⁸ Small business (small + medium entrepreneurship)

the population) and is one of the most developed European Union states, it results that the small and medium-sized enterprises share is even 99.9%. This is the best indicator for the importance of this sector for the state. The employment share in Italy is 81.3%, while the share of the value added is 70.9% for the small and medium-sized enterprises sector. The largest share in Italy, in comparison to the two other states, is not surprising, considering the very good economic development of Italy.

5. CONCLUSION

Small business is a very significant segment of the overall economy, which each state must give a special place within the entrepreneurship development. Croatia is not an exception. Looking at small business in the European Union states, their power and importance are evident. The importance is recognized by the creators of the economic policies in the European Union states who have clearly put small business in the center of attention. They see drivers of growth and development that work for the benefit of the entire society, not just for the entrepreneur as an individual. It should be noted that the largest number of workplaces are opened in that sector.

From the research carried out in this paper, it is evident that small and medium-sized business amounted to 98.50% of the total number

u Republici Hrvatskoj iznosi 54,6%, dok u Republici Sloveniji iznosi 60,5%, u Republici Mađarskoj 50,2% i u Republici Italiji 70,9%. Osim navedenog uočava se da broj poduzeća na tisuću stanovnika iznosi 15 poduzeća u Republici Hrvatskoj, dok u Republici Sloveniji iznosi 44, u Republici Mađarskoj 55 poduzeća te u Republici Italiji 65 poduzeća.

Usporedbom navedenih podataka dolazi se do zaključka da Republika Hrvatska znatno zaostaje za navedenim zemljama Europske unije i kao manje razvijena zemlja ima prostora za napredak u sektoru malog gospodarstva. Kako bi se ostvario rast i razvoj malog gospodarstva u narednom razdoblju, treba prihvatiti i implementirati preporuke Europske povelje o malom poduzetništvu. Dakle, potrebno je sustavno poticati razvoj malog i srednjeg poduzetništva, da bi se spremno odgovorilo na izazove skore budućnosti u Europskoj uniji.

of the registered companies in Croatia i.e. 70, 729 enterprises in 2005. In Slovenia it amounted to 99.7%, in Hungary to 99.8% and to 99.9% in Italy for the period from 2004 to 2005. In the total employment it showed as follows: in Croatia 51.92% i.e. 422,543 in 2005, in Slovenia 65.6%, in Hungary 71.0% and 81.3% in Italy for the period from 2004 to 2005. In the value added it was: in Croatia 54.6%, while in Slovenia 60.5%, in Hungary 50.2% and 70.9% in Italy. In addition to the above mentioned data, the number of enterprises per thousand inhabitants is: 15 companies in the Republic Croatia, in Slovenia it amounted to 44, in Hungary to 55 enterprises and in Italy to 65 companies.

The comparison of the data shows that Croatia stagnates in relation to the analysed European Union states. Croatia, as a less developed state, has a lack of space for the improvement in the small business sector. In order to achieve the growth and development of small business in the future, recommendations of the "Small Business Act for Europe" should be accepted and implemented. Accordingly, it is necessary to promote systematically the development of small and medium-sized enterprises in order to respond to the challenges of the near future in the European Union.

LITERATURA / REFERENCES

- [1] Bistričić, A., Poduzetništvo, Rijeka, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, 2007.
- [2] Europska komisija: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/>
- [3] Europska komisija: Observatory of European SMEs, <http://www.cieslik.edu.pl/index.php/ida/27/?getFile=227:0>
- [4] Europska komisija: Putting Small Businesses First, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/docs/sme_pack_en_2008_full_en.pdf
- [5] Europska komisija: SBA FACT SHEET HUNGARY, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_hu_en.pdf
- [6] Europska komisija: SBA FACT SHEET ITALY, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_it_en.pdf
- [7] Europska komisija: SBA FACT SHEET SLOVENIA, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_fact_sheet_si_en.pdf
- [8] Europska komisija: The new SME definition, user guide and model declaration, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_en.pdf
- [9] Europska komisija: Think Small First; A Small Business Act for Europe, 2008., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:en:PDF>
- [10] FINA; Financijska agencija, http://portal.wlw.hr/Uploads/1461/1/3/3833/4147/Fina_poslovanje_poduzetnika.pdf
- [11] First section of the annual report on EU Small and Medium-sized Enterprises, 2009., http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/sme_perf_review/doc_08/spr08_annual_reporten.pdf
- [12] Global Entrepreneurship Monitoring: Što čini Hrvatsku poduzetničkom zemljom, <http://www.hamag.hr/dokumenti/Publikacije/gembrosura2006.pdf>
- [13] Hrvatska agencija za malo gospodarstvo: 55 preporuka za povećanje konkurentnosti Republike Hrvatske, 2004. <http://hamag.hr/dokumenti/Publikacije/55%20preporuka%20za%20povecanje%20konkurentnosti.pdf>
- [14] Hrvatska gospodarska komora: Malo gospodarstvo – sektor za industriju, http://www.2.hgk.hr/en/depts/industry/Malo_gospodarstvo_2009.pdf
- [15] Vlada Republike Hrvatske: Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008. – 2012., <http://www.hok.hr/cro/content/download/6341/45888/file/2008%20DO%202012%20PROGRAM%20VLADE%20prijedlog%20s%20mi%20C5%A1ljenjima%2014%2004%202008.pdf>